

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

Сушко Анатолій Іванович, Прохоренко Аліна Марленівна ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В РАМКАХ ДЕМОКРАТИЧНОГО ТРАНЗИТУ	764
Акімов Андрій Володимирович СУЧАСНИЙ СТАН НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОБІЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	766
Барасій Віта Юрївна СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК СЕРЕДОВИЩЕ ФОРМУВАННЯ МЕДІАКРАТІЇ	768
Білий Веніамін Сергійович ПОЛІТИКА ТА МАСМЕДІА: ВІД «ГАЛАКТИКИ ГУТЕНБЕРГА» ДО МЕДІАТИЗАЦІЇ ДЕБАТІВ.....	771
Возненко Леонід Валерійович ПРОБЛЕМИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ	773
Гевелюк Діана Андріївна SOFT POWER ЯК ІНСТРУМЕНТ ІМІДЖУ ДЕРЖАВ.....	774
Железков Андрій Іванович ТЕРОРИЗМ ЯК ЗАГРОЗА СВІТОВИХ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ	776
Капсамун Олег Георгійович ГІБРИДНА ВІЙНА ЯК ВИКЛИК СУЧАСНОСТІ.....	778
Лисянський Павло Леонідович ЦИВІЛЬНИЙ МІЛІТАРИЗМ РФ ЯК ЗАГРОЗА ВИНИКНЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ У КРАЇНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ	780
Онищенко Олександр Олексійович ТЕХНОЛОГІЯ «БЛОКЧЕЙН» ЯК ВАЖЛИВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ	782
Римар Богдан Анатолійович СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР ЛЕГІТИМНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ	784
Саліхов Артем Романович АКСІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ У ВІЙСЬКОВИЙ ТА ПОСТВІЙСЬКОВИЙ ЧАС	786
Фартушний Дмитро Сергійович ЕЛЕКТОРАЛЬНИЙ ВИБІР: ДЕМОКРАТІЯ ЧЕРЕЗ КОМУНІКАЦІЮ	788
Чігидін Валерій Вікторович ПАРТІЙНА КОНКУРЕНЦІЯ ЩОДО ПОЛІТИЧНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА ЯК ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОРІЄНТИР РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	790
Ястребова Віра Андріївна ІНСПІРОВАНО-ЗОВНІШНІЙ СЕПАРАТИЗМ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТВОРЕННЯ КВАЗІДЕРЖАВНИХ УТВОРЕНЬ В КРАЇНАХ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ	792

СЕКЦІЯ 20. СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Ярова Ліліана Вікторівна СТАН СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	795
Яковлев Денис Вікторович РОЛЬ СЕРЕДНЬОГО КЛАСУ У СОЦІАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЯХ	798
Вітовцик Тетяна Сергіївна, Байрук Оксана Ігорівна СТРУКТУРА СПОЖИВЧОГО КОШИКА ЯК ВИХІДНА ТОЧКА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ УКРАЇНИ	800
Каретна Ольга Олександрівна ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ СОЦІАЛЬНОЇ СТРАТИФІКАЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	804
Прохоренко Євгенія Яківна КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ «ВІКОВА НЕРІВНІСТЬ»: СОЦІОЛОГІЧНИЙ ПОГЛЯД	806
Шмаленко Юлія Іванівна ТОКСИЧНІСТЬ У ПОЛІТИЧНОМУ МЕДІАПРОСТОРІ	808
Яковлева Лілія Іванівна ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ЯК ЧИННИК ЛЕГІТИМНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ	811
Яценко Микола Анатолійович МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КІЛЬКІСНИХ ТА ЯКІСНИХ МЕТОДІВ У НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКІЙ РОБОТІ СТУДЕНТА.....	813
Сафронова Ганна Володимирівна ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ У КОНТЕКСТІ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ПРОТЯГОМ ЖИТТЯ.....	816

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ «ВІКОВА НЕРІВНІСТЬ»: СОЦІОЛОГІЧНИЙ ПОГЛЯД

У сучасній американській соціології існує термін «ейджизм», який означає дискримінацію особи на підставі її належності до певної вікової групи, поширена як у формальних, так і в неформальних сферах життя суспільства. Проявляється в готовності адекватно сприймати і співпрацювати лише з людьми, які відповідають заздалегідь установленим віковим критеріям. Поняття ейджизму було запропоноване американським ученим-геронтологом Робертом Батлером (Національний інститут старіння) у 1969 році і спочатку пов'язувалося з віковою стратифікацією та нормативними цінностями суспільства – продуктивністю та результативністю. Тому поступово ейджизм став сприйматися через дискримінацію людей похилого віку як таких, що не відповідають нормативним суспільним цінностям. Згодом цю соціальну групу стали окреслювати як людей «третього віку». [1, с. 15].

Початок вивчення системи вікової нерівності стартує ще на рубежі XIX–XX ст. Найвідоміша робота на цю тему – книга німецького етнолога Генріха Шурца «Вікові класи та чоловічі союзи». Він припустив, що вікова стратифікація є переважно чоловічим інститутом (жінка більше тяжіє до родини, тоді як чоловік – до суспільного життя), обумовленим груповою солідарністю, яка виникає внаслідок антагонізму між різними поколіннями. Вона є найдавнішою формою організації у суспільстві, та з вікових класів в наслідку сформувались чоловічі будинки, та пізніше чоловічі тайні товариства. На думку Шурца, останні першочергово були направлені проти жінок. Внаслідок вони стали виконувати каральні функції, поповнюючи слабкість офіційних органів керування суспільством [1, с. 18].

Сьогодні у світі налічується 600 млн людей у віці 60 років та старше. До 2025 року ця кількість зросте, а до 2050 року досягне 2 млрд, причому переважна більшість людей похилого віку буде у розвинених країнах. Дана тенденція, обумовлена збільшенням тривалості життя та зниженням народжуваності, ставить перед суспільством складні завдання не лише по відношенню укріплення здоров'я похилих людей, але й розширення їх соціальних можливостей [2, с. 22].

Ейд-жизм – дискримінація окремих людей чи груп людей за віковою ознакою у результаті стереотипів які склались. Сучасний світ орієнтований на молодь: починаючи з роботодавців, які віддають перевагу приймати на роботу тих, кому 30, а не 50+, та закінчуючи медичними та соціальними закладами [3, с. 17].

Подібно расизму чи сексизму, ейд-жизм переслідує соціальну та економічну мету: узаконити та підтримувати нерівність між групами людей. Справа не у тому, як ми виглядаємо. Справа у тому, як люди, які мають вплив, надають значення тому, як ми виглядаємо. У 2014 році уряди різних країн признали ейд-жизм «загальним джерелом, виправданням та рушійною силою дискримінації за віковою ознакою» [2, с. 22].

У найбільш егалітарних суспільствах вікова нерівність проявляється у розподіленні видобутку, сексуальних обмежень, харчові обмеження (заборон вживати деякі різновиди продуктів), у знаковій символіці (одяг, прикраси, зброя), у перекладанні на молодь малопрестижної та некваліфікованої роботи [2, с. 22].

У тих випадках, коли представники кожної вікової групи опинялись об'єднаними у рамках корпоративної структури, можна говорити про систему вікових класів. Система вікових класів добре досліджена у австралійських аборигенів, багатьох народів Африки – аканов, галла, метабеле, найді, нуеров, ньякьюса, туркана.

У той чи іншій ступені інститути вікових класів можна прослідкувати у багатьох посттрадиційних суспільствах, у тому числі у всіх середньоазійських республіках Радянського

Союзу – нині незалежних державах СНД. Тут у різних народів є декілька вікових груп як серед чоловіків, так і серед жінок [2, с. 23].

Вікова нерівність є універсальним явищем. У той чи інший ступені елементи даної нерівності присутні у будь-якому сучасному суспільстві. Американський антрополог Дж. Везердорф, який працював клерком у американському Конгресі, зазначив, що конгресмени з великим стажем мають конкретні привілеї (очолюють комітети, займають більш комфортні апартаменти та ін.), підкреслюють у стосунках з новими співробітниками та колегами свій більш високий статус [4, с. 92].

Із сучасних розвинених країн, можливо, найбільш сильно система вікової нерівності збереглась у Японії. Тут заробітна плата та статус людини на роботі залежать у першу чергу від її віку та тривалості роботи у даній організації. Існує розроблена система етикету у стосунках між старшими та молодшими. Молодші повинні підкорятися старшим та проявляти знаки поваги та вдячності. Старші повинні керувати молодшими та турбуватися ними.

Дискримінація за віковою ознакою зберігається навіть у тих випадках, коли «вікові» працівники не мають проблем із здоров'ям та не є менш освіченими, менш кваліфікованими чи менш продуктивними у порівнянні з молодими співробітниками [4, с. 92].

«Дискримінація на робочому місці - довгострокова нерівність статусів людей на підставі статі, віку, конфесійних і політичних уподобань, етнічності та інших культурних відмінностей, яке проявляється, зокрема, в неоднакове винагороду однаково продуктивних груп; в практиці найму, оплати, підвищення кваліфікації, просування по службі. Найчастіше тримаються за своє робоче місце, нехай навіть і не найкраще, люди 45-50 років. Підприємцю ними легше маніпулювати, переводити на малооплачувану роботу, не підвищувати оклади, завантажувати додатковою роботою та ін.» [4, с. 93].

Треба зазначити, що літні працівники в меншій мірі охоплені системою професійного безперервного навчання, ніж молодь, але цей розбіг поступово скорочується. «Більше 70% чоловіків і жінок 1968 року народження (60% народжених в 1958 р) в 1990–1995 рр. не були охоплені професійним навчанням. Ця різниця може пояснюватися тим, що менеджери вважають літніх працівників нездатними адаптуватися до змін або вважають нерентабельним професійне навчання осіб певного віку» [4, с. 93].

Фактори, які впливають на усвідомлення віку [5]:

1. Вплив хронологічного віку. Коли людині стає далеко за..., її може бентежити власний хронологічний вік. Кожен раз, згадуючи який, людина буде усвідомлювати, що вона вже не молода.

2. Вплив біологічних факторів. Людина не може ігнорувати яскраво виражені фізіологічні ознаки старіння. З часом вона помічає своє фізіологічне старіння: як сильно змінився зовнішній вигляд, погіршилося здоров'я, зменшилась фізична сила та енергія. З віком багато людей відмічає погіршення пам'яті, збільшення часу реакції.

3. Вплив психологічного віку:

- Зміна ролі майбутнього;
- Переоцінювання життєвих смислів та цінностей;
- Чергування тяжких втрат, горя;
- Тривалий несприятливий період життя.

4. Вплив соціальних факторів:

- У суспільстві існують установки відносно поведінки людини, яка має той чи інший вік, її ролі у продуктивності життя суспільства. Соціально-культурне середовище пропонує зразки поведінки для людини того чи іншого віку;
- «Зворотній зв'язок» від оточуючих. Відчуття свого старіння у суспільстві ініціюється та підкріплюється зворотнім зв'язком з ним;
- Молоді люди сприймають її, як стару. Молодь вже не залучає її у свої інтереси;
- Старіє оточення людини, його батьки, друзі, родичі, ті, з ким вона була та є найбільш близька, тривалий час;

- Старіння референтної групи. Референтною є група, яку людина використовує для порівняльної оцінки свого власного положення та поведінки.

Американський соціолог Норман Гудмен наводить підходи представників різних соціологічних напрямків щодо пояснення соціальної нерівності з огляду на вік [5]:

1. Структурно-функціоналістський підхід виділяє потребу поступового відходу старших людей з відповідальних позицій у середовищі. Оскільки всі без винятку люди смертні, та для суспільства буде корисніше, якщо процедура заміщення осіб, які займають відповідальні громадські ролі іншими, буде здійснюватися в організованому порядку. У такому разі соціум діятиме виважено і обдуманно, не піддаючись паніці.

2. Конфліктологічний підхід дає іншакше уявлення. Ті, хто володіє владою в соціумі, а це переважно особи середнього віку, прагнуть його утримати. Для цього вони намагаються усунути з ринку праці старших осіб та молодих кандидатів. Старші люди менш мобільні, а потреби їх більше, ніж у молодих, тому, усуваючи їх з місць праці, особи середнього віку гарантують собі домінуюче становище в соціумі.

Американський політолог Френсіс Фукуяма у своїй роботі («Наше після людське майбутнє») відзначив, що «генна інженерія, клонування людських органів та інші досягнення біології призведуть до того, що розвинуті країни переповняться столітніми, але цілком дієздатними людьми, які притримуватимуться страшенно консервативних поглядів і не поступатимуться своїм високим місцем у соціальній ієрархії не тільки своїм дітям, але й онукам і правнукам. І це стане в майбутньому одним із найголовніших джерел соціальних конфліктів» [6].

Список використаних джерел

1. Мельник Т. М. Гендер як наука та навчальна дисципліна. *Основи теорії гендеру* : навч. посіб. / редкол.: В. П. Агеева, Л. С. Кобелянська, М. М. Скорик. Київ, 2004. С. 10–29.
2. Балакірева О. Гендерний аналіз ціннісних орієнтацій в українському суспільстві. *Формування гендерного паритету в контексті сучасних соціально-економічних перетворень* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. / Держ. ін-т пробл. сім'ї та молоді, Укр. ін-т соціал. дослідж. Київ, 2017. № 7. С. 22–24.
3. Вілкова О. Ю. Конструктивні й деструктивні функції гендерних стереотипів : автореф. дис. ... канд. соціол. наук. Київ, 2016. 25 с.
4. Єрмолаєва Т. В., Шваб К. В. Гендерні стереотипи у сучасному українському суспільстві. *Вісник університету ім. А. Нобеля*. 2017. № 1 (13). С. 92–96.
5. Левченко К. Б. Концептуальні питання гендерної політики. *Формування гендерного паритету в контексті сучасних соціально-економічних перетворень* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 5–7 груд. 2002 р.) / Держ. ін-т пробл. сім'ї та молоді, Укр. ін-т соціал. дослідж. Київ, 2002. С. 118–120.

Ключові слова: вік, дискримінація, інститут, рівність, суспільство.

Keywords: age, discrimination, institution, equality, society.

Шмаленко Юлія Іванівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри соціології, кандидат політичних наук, доцент*

ТОКСИЧНІСТЬ У ПОЛІТИЧНОМУ МЕДІАПРОСТОРИ

Явище токсичності в політичному медіапросторі є надзвичайно актуальною та багатогранною проблемою сучасного інформаційного суспільства. Воно характеризується викривленням та спотворенням об'єктивної картини світу, що призводить до поляризації суспільно-